

HAVO IFLOSLANISHI SABABLARI VA UNING INSON

SALOMATLIGIGA TA'SIRI

Kulasharova Muxlisa Zokir qizi

EMU University talabasi

Annotatsiya: Havoning ifloslanishi dunyoning ko'p joylarida, ayniqsa yuqori sanoatlashgan va shaharlarda jiddiy muammoga aylandi. Havoning ifloslanishining turli sabablari mavjud bo'lib, ular inson salomatligiga keng miqyosda salbiy ta'sir ko'rsatmoqda. Ushbu maqola havoning ifloslanishining asosiy sabablarini o'rganishga va uning aholi salomatligiga zararli ta'sirini o'rganishga qaratilgan.

Kalit so'zlar: ifloslanish, ifloslanish sabablari, potensial yechimlar, hukumat, sanoat.

Kirish. Biz hozirda sanoatlashgan zamonaviy dunyoda yashamoqdamiz va bu dunyoda havoning ifloslanishi asosiy muammo bo'lib qolmoqda. Havoning ifloslanishiga yetakchi hissa qo'shganlardan biri bu avtomobillar, yuk mashinalari, avtobuslar va boshqa transport turlari kabi avtotransport vositalarining chiqindilari. Aholining ko'payishi va iqtisodiy rivojlanish tufayli yo'llarda transport vositalarining soni tez o'sib borishi bilan benzin va dizel dvigatellarining zararli chiqindi gazlari yirik shaharlarda havoni to'ldiradi.

Avtomobil chiqindilarida azot oksidi, uchuvchi organik birikmalar, uglerod oksidi, zarrachalar va boshqa zaharli ifloslantiruvchi moddalar mavjud bo'lib, ular uzoq vaqt davomida nafas olganda nafas olish va yurak-qon tomir kasalliklarini keltirib chiqarishi yoki kuchaytirishi mumkin. Jahon Sog'liqni saqlash tashkiloti ma'lumotlariga ko'ra, transport

chiqindilari butun dunyo bo'ylab havo ifloslanishi bilan bog'liq o'limning deyarli to'rtidan bir qismini tashkil qiladi.

Sanoat faoliyati havodagi ifloslantiruvchi moddalarning yana bir asosiy manbai hisoblanadi. Elektr stantsiyalari, ishlab chiqarish ob'ektlari, neftni qayta ishlash zavodlari va boshqa zavodlar har kuni atmosferaga katta miqdordagi oltingugurt dioksidi, og'ir metallar, dioksinlar va zarracha moddalarni chiqaradi. Ko'mir bilan ishlaydigan elektr energiyasini ishlab chiqarish, xususan, oltingugurtga boy ko'mirning yonishi tufayli sanoatlashgan mintaqalarda havo sifatini keskin yomonlashtirdi. Sanoat chiqindilari shamol oqimlari orqali uzoq va keng tarqalib, aholini ifloslanishning asl manbasidan xavfli yon mahsulotlarga qadar ko'p mil uzoqlikda ta'sir qiladi. Sanoatning yuqori konsentratsiyasiga ega mintaqalar ajablanarli darajada o'pka kasalliklari va saraton kasalliklaridan aziyat chekmoqda.

Qishloq xo'jaligi amaliyoti, shuningdek, hosil qoldiqlarini yoqish, o'g'itlar va pestitsidlarni qo'llash, qishloq xo'jaligi uskunalari va chorvachilik operatsiyalari chiqindilari orqali sezilarli miqdorda ifloslantiruvchi moddalarni qo'shadi. Ekin somonining yonishi o'pkaga chuqur kirib borishi mumkin bo'lgan mayda kuyik zarralari bilan to'ldirilgan tutunni chiqaradi. Shu bilan birga, o'g'itlar va hayvonlar chiqindilaridan chiqarilgan ammiak havoda kimyoviy reaksiyalarga uchrab, zarracha moddalarni hosil qiladi. Qishloq xo'jaligidagi bu ifloslantiruvchi moddalarning barchasi qishloq joylarida havo sifatini pasaytiradi.

Havoning ifloslanishining inson salomatligiga jami ta'siri keng va xavotirli. Uzoq vaqt davomida iflos havodan nafas olish turli xil nafas olish va yurak-qon tomir kasalliklari bilan chambarchas bog'liq. Nozik zarrachalar o'pka to'qimalariga chuqur kirib, vaqt o'tishi bilan doimiy yallig'lanishni va hatto o'pkaga zarar etkazishi mumkin. Azot oksidi va er osti ozon astmani kuchaytirishi isbotlangan.

Havo toksinlariga ta'sir qilish, shuningdek, ilmiy tadqiqotlarda o'pka saratoni, yurak xuruji va qon tomirlarining yuqori xavfi bilan bog'liq. Qariyalar, bolalar va oldindan mavjud bo'lgan kasalliklarga chalinganlar, ayniqsa, sog'liq uchun zararli oqibatlarga olib keladi.

Havoning ifloslanishi, global miqyosdagi dolzarb muammo, inson salomatligi va atrof-muhitga jiddiy tahdid solmoqda. Bu turli xil manbalardan, shu jumladan sanoat chiqindilari, transport vositalarining chiqindilari, qurilish faoliyati va qishloq xo'jaligi amaliyotidan kelib chiqadi. Havoning ifloslanishi uchun mas'ul bo'lgan asosiy ifloslantiruvchi moddalar zarrachalar, yer osti ozon, azot dioksidi, oltingugurt dioksidi va uglerod oksidi.

Qattiq zarralar va suyuq tomchilarning murakkab aralashmasi bo'lgan zarrachalar o'pkaga chuqur kirib, nafas olish muammolari, yurak kasalliklari va hatto saratonni keltirib chiqarishi mumkin. Quyosh nurlarining ifloslantiruvchi moddalar bilan reaksiyasi natijasida hosil bo'lgan yer osti ozon astma xurujlarini qo'zg'atishi va nafas olish sharoitlarini yomonlashtirishi mumkin.

Yonish jarayonlarining yon mahsuloti bo'lgan azot dioksidi nafas yo'llarini bezovta qilishi va nafas yo'llari infeksiyalariga hissa qo'shishi mumkin. Yoqilg'i yoqilg'isini yoqish paytida chiqadigan oltingugurt dioksidi nafas olish muammolarini keltirib chiqarishi va mavjud yurak kasalliklarini kuchaytirishi mumkin. Uglerod oksidi, to'liq bo'lmagan yonish natijasida hosil bo'lgan rangsiz, hidsiz gaz, bosh og'rig'i, bosh aylanishi va kognitiv funktsiyaning buzilishiga olib kelishi mumkin.

Havoning ifloslanishining oqibatlari juda katta. Bu sog'liqni saqlash xarajatlarini oshirishi, samaradorlikni pasaytirishi va erta o'limga olib kelishi mumkin. Bundan tashqari, havoning ifloslanishi atmosferadagi issiqlikni ushlab turish orqali iqlim o'zgarishiga hissa qo'shadi, natijada global harorat ko'tariladi va ekstremal ob-havo hodisalari kuchayadi.

Ushbu muammoni hal qilish uchun hukumatlar, sanoat tarmoqlari va shaxslar uchun choralar ko'rish juda muhimdir. Zavodlar va transport vositalaridan chiqadigan chiqindilar

bo'yicha qat'iy qoidalarini amalga oshirish havo ifloslanishini kamaytirishda hal qiluvchi qadamdir. Qayta tiklanadigan energiya manbalariga sarmoya kiritish va barqaror transport imkoniyatlarini targ'ib qilish ham ifloslanishning atrof-muhitga ta'sirini kamaytirishga yordam beradi.

Bundan tashqari, odamlar jamoat transportidan foydalanish, avtoulavlarni tashish va energiya sarfini kamaytirish kabi kundalik hayotlarida kichik o'zgarishlar qilish orqali yechimga hissa qo'shishlari mumkin. Daraxt ekish va havo sifatini yaxshilashga qaratilgan tashabbuslarni qo'llab-quvvatlash ham ifloslanishga qarshi kurashning samarali usullari hisoblanadi.

Xulosa

Xulosa qilib aytganda, havoning ifloslanishi ko'plab antropogen manbalarga ega bo'lsada, mavjud dalillarga ko'ra transport, sanoat va qishloq xo'jaligi uchta yetakchi omil hisoblanadi. Kelgusi o'n yilliklarda urbanizatsiya va sanoat faoliyati kengayib borar ekan, agressiv yumshatish choralari ko'rilmasa, havo sifati muammolari kuchayadi. Hukumatlar emissiyani nazorat qilishning qat'iy standartlarini qo'llashlari va sog'liqni saqlash uchun ushbu o'sib borayotgan tahdidni oldini olish uchun toza yoqilg'i, texnologiyalar va amaliyotlarni targ'ib qilishlari kerak. Faqat muvofiqlashtirilgan global sa'y-harakatlar orqali biz havo ifloslanishining zararli ta'sirini bartaraf etishga va aholini uning zararli ta'siridan himoya qilishga umid qilishimiz mumkin.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Akyol S, Erdogan S, Idiz N, Chelik S, Kaya M, Ucar F va boshqalar. Uglerod oksidi toksikligida reaktiv kislorod turlari va oksidlovchi stressning roli: chuqur tahlil. Redox Rep. 2014; 19:180–9.

2. Allred EN, Bleecker ER, Chaitman BR, Dahms TE, Gottlieb SO, Hackney JD va boshqalar. Koroner arter kasalligi bo'lgan shaxslarga uglerod oksidi ta'sirining o'tkir ta'siri. Res Rep Health Eff Inst. 1989; 25:1–79.
3. Chen TM, Gokhale J, Shofer S, Kuschner WG. Tashqi havoning ifloslanishi: azot dioksidi, oltingugurt dioksidi va karbon monoksitning sog'liqqa ta'siri. Am J Med Sci. 2007; 333:249–56
4. Hesterberg TW, Bunn WB, McClellan RO, Hamade AK, Long CM, Valberg PA. Qisqa muddatli azot dioksidi (NO₂) ta'siri bo'yicha inson ma'lumotlarini tanqidiy ko'rib chiqish: NO₂ ta'siri yo'qligi uchun dalillar. Crit Rev Toxicol. 2009; 39:743–81.
5. Balali-Mood M, Shademanfar S, Rastegar Moghadam J, Afshari R, Namaei Ghasemi M, Alloh Nemati H va boshqalar. Eron shimoli-sharqidagi Mashhad shahridagi an'anaviy kafel zavodlari ishchilarida qo'rg'oshin bilan zaharlanish. Int J Occup Environ Med. 2010; 1:29–38.